

สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เยาว์: ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1562¹

The right to prosecute minor: extent and limitation of the civil and commercial code section 1562

สุภาภรณ์ เข้มพิมาย
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Supaporn Khemphimai
Faculty of Law, Thammasat University

E-mail: supaporn.khepm@gmail.com

Received: February 22, 2026; Revised: April 28, 2026; Accepted: May 8, 2026

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยมีแนวโน้มเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงภายในครอบครัวเพิ่มขึ้น จากสถิติแสดงว่ามีเด็กและเยาวชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกลับมีสัดส่วนต่ำกว่าจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในทางความเป็นจริง สะท้อนถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิการฟ้องคดีของบุตร แม้มาตรา 1562 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเปิดช่องให้บุตรฟ้องบุพการีผ่านพนักงานอัยการ ญาติ หรือผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีได้ขัดแย้งกับบุตรได้ แต่ในทางปฏิบัติกลไกดังกล่าวกลับเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะเมื่อผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นคู่กรณีกับบุตรผู้เยาว์ ซึ่งทำให้บุตรผู้เยาว์ไม่อาจใช้สิทธิได้ตามหลักในมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อีกทั้งเมื่อหลักการของ มาตรา 1562 ได้ถูกบัญญัติขึ้นโดย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง “สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เยาว์ : ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1562” หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.มาตาลักษณ์ เสริมธากุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

อาศัยหลักความกตัญญู แต่ในปัจจุบันผู้คนในสังคมเริ่มมีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปต่อแนวคิดดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ของ มาตรา 1562

ในบทความนี้ผู้เขียนจึงได้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้ มาตรา 1562 แต่ได้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาปัญหาสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี เป็นสำคัญ เพราะบุตรผู้เยาว์คือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อีกทั้งสิทธิการฟ้องคดีเป็นสิทธิที่อยู่ภายใต้สิทธิในการมีส่วนร่วม จึงควรนำประโยชน์สูงสุดของเด็กเข้ามามีพิจารณาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์

จากการศึกษาพบว่าหลักการของกฎหมายต่างประเทศสามารถนำมาใช้เป็นเหตุผลให้ ประเทศไทยทำการแก้ไข ม.1562 ได้ ถึงแม้หลักความกตัญญูของสังคมไทยในปัจจุบันจะได้ถูก ลดทอนบทบาทลงไปบ้างแล้วอันสืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ยังเป็นหลักการ สำคัญที่สังคมไทยยังคงให้การยอมรับเพราะถือเป็นจารีตประเพณีที่ดีงาม ผู้เขียนจึงเสนอให้คง หลักการเดิมของมาตรา 1562 ไว้ แต่ให้เพิ่มข้อยกเว้นให้บุตรสามารถฟ้องบุพการีด้วยตนเองได้ในคดี บางประเภท ส่วนการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์พบว่าเป็นสิทธิที่ต้องคุ้มครองโดยคำนึงถึงในฐานะเด็ก เป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นบุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ แต่ก็ควรมีบุคคลที่เข้ามาคุ้มครองสิทธิ บุคคลนั้นเรียกว่า ‘บุคคลที่เด็กไว้วางใจ’

คำสำคัญ: การฟ้องบุพการี, สิทธิการฟ้องคดีของผู้เยาว์, การคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็ก

Abstract

Currently, Thai society is experiencing an increasing trend of conflict and violence within families. Statistics show that a large number of children and juveniles are affected. However, the number of cases entering the justice system is disproportionately low compared to the actual number of cases that occur. This reflects limitations in children's access to legal action. Although Section 1562 of the Civil and Commercial Code allows children to sue their parents through public prosecutors, relatives, or those with legal guardianship who are not in conflict with the

child, in practice this mechanism is hindered, especially when the person with legal guardianship is a party to the dispute with the minor child. This prevents minor children from exercising their rights under Section 56 of the Civil Procedure Code. Furthermore, the principle of Section 1562 was enshrined in the concept of filial piety, and changing societal perspectives on this concept will impact its continued existence.

In this article, the author aims to study issues related to the enforcement of Section 1562, with a focus on the right of minor children to sue their parents. This is because minor children are protected under the Convention on the Rights of the Child, and the litigation right is subordinate to the right of participation. Therefore, the best interests of the child should be considered in order to find appropriate ways to protect their litigation right.

This study found that principles of foreign law can be used as justification for amending Section 1562 in Thailand. Although the principle of filial piety in Thai society has been somewhat diminished due to societal changes, it remains an important principle which is still accepted as a cherished tradition. Therefore, the author proposes retaining the original principles of Section 1562 while adding exceptions allowing children to sue their parents in certain types of cases. Regarding the litigation right of minor children, it was found that this right must be protected with the child's perspective as paramount. Therefore, minor children should be able to file lawsuits themselves, but they should have a person to protect their rights as a 'child-trusted person'.

Keyword: sue their parents, Juvenile litigation rights, Protecting the best interests of the child

1. บทนำ

แนวคิดเรื่องความกตัญญูผูกฝักรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และยังส่งผลให้เกิดการบัญญัติ มาตรา 1562 ขึ้นมาบังคับใช้ได้ โดยบัญญัติห้ามมิให้บุตรฟ้องบุพการี แต่ก็ได้จำกัดสิทธิอย่างเด็ดขาดยังคงอนุญาตให้บุตรฟ้องบุพการีได้ โดยให้อำนาจแก่บุคคลอื่นเข้ามาคุ้มครองสิทธิของบุตร แต่ในปัจจุบันสถานการณ์ความขัดแย้งในสถาบันครอบครัวได้เพิ่มมากขึ้น ดังเห็นได้จากข่าวออนไลน์ที่แพร่กระจายให้สังคมได้รับรู้ หรือมีรายงานว่ายังมีเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ถึง 32.2% ไม่เคยร้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลใด² อีกทั้งในปี พ.ศ. 2556 มีรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจำนวนทั้งสิ้น 913 เหตุการณ์ แต่พบการดำเนินคดีเพียง 219 คดีเท่านั้น³ ซึ่งให้เห็นได้ว่าจำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลในคดีเกี่ยวกับการฟ้องบุคคลในครอบครัวมีสัดส่วนของคดีที่ต่ำกว่าคดีที่เกิดขึ้นในทางความเป็นจริง

จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่า ในเมื่อหลักการของ มาตรา 1562 อนุญาตให้บุตรฟ้องบุพการีได้ แต่เหตุใดจำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลจึงไม่สัมพันธ์กับสถานการณ์ในความเป็นจริง ซึ่งจากการค้นคว้าพบปัญหาที่ว่าพนักงานอัยการ ญาติหรือผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีได้ขัดแย้งกับบุตรอาจเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสิทธิการฟ้องคดีของบุตรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจก่อให้เกิดการปิดกั้นสิทธิของบุตรผู้เยาว์ไม่ให้อำนาจปกครองเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่บุตรผู้เยาว์ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิเด็ก เพราะเรื่องนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างบุตรและผู้ใช้อำนาจปกครอง โดยมีความสัมพันธ์ของครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นกรณีที่ต้องได้รับความคุ้มครองตามหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก และแม้ว่าประเทศไทยจะได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่กฎหมายภายในกลับไม่ได้มีหลักการที่บัญญัติให้อำนาจบุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องบุพการีได้โดยตรง เป็นเพียงมาตราที่คอยช่วยเหลือบุตรผู้เยาว์ในทางศาลและเป็นมาตรการในการรักษาความสงบสุขภายในครอบครัวเพียงเท่านั้น⁴

² กชิต์เดช คำพูน, “บ้านไม่ใช่เซฟโซนสำหรับทุกคน: เข้าใจปัญหาพื้นที่ปลอดภัยผ่านแบบสำรวจเยาวชน 2022,” The 101. World, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2566, <https://101pub.org/home-not-safe/>

³ สุภาวิณี ดิทรพิทย์, “การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว,” parliament, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2569, https://old.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/special/download/article/article_20140609120048.pdf.

⁴ สุภาภรณ์ เข้มพินัย, “สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เยาว์ : ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จึงนำมาสู่ประเด็นปัญหาที่ต้องทำการพิจารณาถึงหลักการของ มาตรา 1562 ที่บัญญัติไว้เสมือนให้สิทธิแก่บุตรผู้เยาว์สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ โดยให้มีบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายเข้ามาช่วยเหลือ แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้อย่างในทางทฤษฎี จึงอาจตั้งคำถามได้ว่า มาตรา 1562 เป็นหลักการที่ไปจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์มิให้ได้รับความคุ้มครองตามหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นควรพิจารณาปัญหาการบังคับใช้มาตรา 1562 ควบคู่กับประเด็นดังกล่าว เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุม และนำไปสู่ข้อสรุปว่า บทบัญญัติดังกล่าวสมควรได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันหรือไม่

2. แนวคิดของสถาบันครอบครัวแบบตะวันตกและการคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุคคลในครอบครัว ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2.1. แนวคิดของสถาบันครอบครัวแบบตะวันตก

หัวข้อนี้มุ่งศึกษาแนวคิดพื้นฐานของสถาบันครอบครัวในประเทศแบบตะวันตก อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในสหภาพยุโรป อาทิ ประเทศสวีเดน เนื่องจากวัฒนธรรมในการเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างกับสังคมไทย อีกทั้ง มาตรา 1562 ได้มีแนวคิดของสถาบันครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับบริบทของสังคมไทยว่า มาตราดังกล่าวมีปัญหาในเชิงแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวหรือไม่

จากการศึกษาพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกามีได้ให้ความหมายคำว่าครอบครัวอย่างชัดเจน เพราะครอบครัวขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือแนวคิดของผู้คนในสังคม⁵ และพบการจำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผ่านลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ตามแนวคิดจิตวิทยาของบาร์มรินด์⁶ ตัวอย่างเช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยจะมีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บิดา

มาตรา 1562,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, สาขากฎหมายเอกชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2568), 22-25.

⁵ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, นิยามประเภทครอบครัวและดัชนี ตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข: การทบทวนวรรณกรรม 2564 (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2564), “บทที่ 2 นิยามครอบครัวและประเภทครอบครัว,” สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2564, <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/Report-File-633.pdf>.

⁶ สตาจค์ ศุภผล, “แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับครอบครัวและการประเมินครอบครัว,” สฟพ, สืบค้นเมื่อวันที่ 13

มารดาที่มีอำนาจตัดสินใจอย่างเด็ดขาด อันเป็นผลจากการใช้อำนาจในการเลี้ยงดู จึงทำให้บุตรไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ เป็นต้น

และในกรณีของบุตรที่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ย่อมมีสิทธิแยกออกจากครอบครัวได้ เป็นไปตามวัฒนธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้บุตรพึ่งพาตนเอง ทว่าในปัจจุบันได้เกิดครอบครัวข้ามรุ่น เป็นกรณีบุตรเลือกย้ายกลับไปอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายแทนการอยู่ร่วมกับบิดามารดา โดยมีเหตุผลในการต้องการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคาดหวังน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการอยู่ร่วมกับบิดามารดา จึงทำให้การอาศัยอยู่ร่วมกันตั้งอยู่บนฐานความยินยอม⁷ อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่มีรัฐสวัสดิการที่เข้มแข็ง อาทิ ประเทศสวีเดน บทบาทการดูแลบิดามารดาได้ถูกแบ่งหน้าที่กับรัฐผ่านสวัสดิการที่รัฐมอบให้ เรียกว่าเป็นการลดการพึ่งพาครอบครัว โดยให้รัฐเข้ามาทำหน้าที่แทน โดยบุตรก็ยังคงเข้ามาดูแลบิดามารดาไปด้วย แต่อยู่ในลักษณะที่ไม่ผูกพันโดยเด็ดขาด⁸

ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการจัดสรรอำนาจภายในครอบครัว โดยนำปัจจัยเรื่องภาระหน้าที่และเรื่องเพศเข้ามาใช้ในการพิจารณาว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นจะตกอยู่ที่บุคคลใด⁹

2.2 สิทธิการฟ้องคดีของผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุคคลในครอบครัว ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

แม้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมิได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้อย่างโดยตรง¹⁰ แต่ถ้าทำการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสิทธิการฟ้องบุคคลในครอบครัวของผู้เยาว์ เป็นกรณีความขัดแย้งกับผู้ใช้อำนาจปกครอง โดยบุตรผู้เยาว์เป็นผู้ได้รับผลกระทบทั้งจิตใจหรือร่างกาย เมื่อเป็นเช่นนี้บุตรผู้เยาว์

พฤศจิกายน 2565, https://www.cpirid.in.th/editors/userfiles/files/SG_Family.pdf.

⁷ มนุษย์ต่างวัย, “skipped Generation Family ปรากฏการณ์ใหม่ในอเมริกา เมื่อวัยรุ่นอเมริกันเลือกย้ายกลับมาอยู่บ้านกับปู่ย่าตายาย,” Line today, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569, <https://today.line.me/th/v3/article/XYPpKDX?view=topic&referral=selfdevelopment>.

⁸ Emanuela Furfaro, “Which support is provided in which country? Patterns among older adults in Europe,” springer, accessed April 17 2026, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10433-024-00808-y>.

⁹ อุมพร ตรังคสมบัติ, *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษารอบครัว (Family Therapy and family Counselling)*, (ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว: 2544), 6.

¹⁰ สุภาภรณ์ เข้มพิมาย, สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เยาว์ : ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562, 19-25.

จึงได้รับความคุ้มครองภายใต้สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection) โดยสามารถอาศัยสิทธิดังกล่าวเพื่อปกป้องสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของตนจากบุคคลในครอบครัวได้ และยังได้รับการคุ้มครองภายใต้สิทธิในการมีส่วนร่วม ซึ่งคุ้มครองให้เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นและเข้าถึงกระบวนการทางศาลได้โดยตรงหรือโดยผ่านผู้แทน หรือผ่านองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสิทธิเด็ก ตาม ข้อ 12 (2) ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ส่วนหลักการคุ้มครองบุตรผู้เยาว์เกี่ยวกับการฟ้องบุคคลในครอบครัวของกฎหมายไทย พบ มาตรา 22 มาตรา 40 และมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งมาตราดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการในการช่วยเหลือผู้เยาว์ทางศาลและเป็นมาตรการในการรักษาความสงบสุขภายในครอบครัวเพียงเท่านั้น มิใช่ข้อกฎหมายที่ให้สิทธิแก่บุตรผู้เยาว์ฟ้องบุคคลในครอบครัวด้วยตนเองโดยตรง และเมื่อกฎหมายภายในยังได้ไปบัญญัติจำกัดสิทธิของบุตรผู้เยาว์ไว้ในมาตรา 1562 จึงอาจกล่าวได้ว่าการบัญญัติเช่นนี้ของไทยอาจจะไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

3. แนวคิดพื้นฐานของสถาบันครอบครัวไทย

ปัจจุบันพบลักษณะของครอบครัวไทยที่อาศัยรวมกันหลายรุ่น และพบลักษณะที่สมาชิกในครอบครัวเคารพและเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส ลักษณะครอบครัวที่สมาชิกผูกพันกันทางสายโลหิตจนก่อให้เกิดความรักและความห่วงใย¹¹ อีกทั้งก่อให้เกิดการต้องพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน¹² และลักษณะของครอบครัวที่เพศชายเป็นใหญ่ แต่ลักษณะของครอบครัวไทยในปัจจุบันอาจมีลักษณะที่ไม่ตายตัว และแตกต่างจากในอดีตได้ เป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามพลวัตของโลกปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างอำนาจในครอบครัวมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงโดยมีผลมาจากเรื่องเพศและภาระหน้าที่ในครอบครัว แม้อดีตเพศชายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด แต่ในปัจจุบันเพศหญิงเริ่มมีบทบาทเท่าเทียมกับเพศชายแล้ว เป็นผลมาจากภาระหน้าที่ในการหา

¹¹ สุพัตรา สุภาพ, *สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยมครอบครัว: ประเพณี*, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2536): 65.

¹² รุจา ภูโพบูลย์ และคณะ, “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวไทยตามวงจชีวิต : การศึกษาเบื้องต้น,” *วารสารประชากรศาสตร์* 34, 1 (2561): 67.

เลี้ยงครอบครัว จึงส่งผลให้ในปัจจุบันความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครอบครัวอำนาจอาจไม่ได้รวมอยู่ที่เพศชายอีกต่อไป

ส่วนรูปแบบการเลี้ยงดูโดยส่วนใหญ่มักเลี้ยงดูบุตรในรูปแบบอัตตาธิปไตย อันเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการเลี้ยงดูบุตรโดยใช้อำนาจและส่งผลให้บุตรไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้¹³

4. หลักกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี

4.1. สิทธิการฟ้องคดีของผู้เยาว์ในกฎหมายไทย

ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 วรรคแรก วางหลักการให้ผู้เยาว์สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม อย่างไรก็ตามก็มีข้อเว้นบางกรณีที่ผู้เยาว์ไม่ต้องขอความยินยอม เช่น การฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ตาม มาตรา 1556 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้ผู้เยาว์ที่มีอายุ 15 ปี บริบูรณ์สามารถฟ้องด้วยตนเองได้ เพราะกฎหมายมองว่าผู้เยาว์ในวัยดังกล่าวย่อมมีความรู้ความเข้าใจที่จะรับผิดชอบได้อย่างเพียงพอแล้ว¹⁴ หรือในคดีปกครองอนุญาตให้ผู้เยาว์ที่มีอายุ 15 ปี บริบูรณ์ สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล¹⁵

ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (1) วางหลักการให้ผู้เยาว์ไม่สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้อย่างเด็ดขาด ให้สิทธิแก่ผู้แทนโดยชอบธรรมในการฟ้องคดีแทนผู้เยาว์เท่านั้น¹⁶

¹³ Rapeepat Ingkasit, “เศรษฐศาสตร์กับการเลี้ยงลูก : ทำไมบ้านเอเชียเข้มงวด บ้านสแกนดิเนเวียปล่อยชิล,” thematter, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566, <https://thematter.co/thinkers/economics-of-parenting/156887>.

¹⁴ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน 2568): 344.

¹⁵ สาร พงศ์ธรพิสุทธิ, “ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง: ศึกษากรณีการผังเมือง,” (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 25.

¹⁶ อมรเทพ เมืองแสน, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1, พิมพ์ครั้งที่ 2, (มหาสารคาม: สวณหนังสือ 2561): 71-74.

4.2. หลักการฟ้องบุพการีของกฎหมายไทย

บัญญัติไว้ใน มาตรา 1562 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากธรรมเนียมจารีตประเพณีของไทยที่มีมาตั้งแต่ในอดีตที่ถือว่าบุพการีคือบุคคลที่มีพระคุณแก่บุตร เพราะเป็นบุคคลที่ทำให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตร บุตรจึงต้องกตัญญูและไม่กระทำการใดที่เป็นการประทุษร้ายต่อบุพการี ซึ่งการฟ้องบุพการีถือเป็นการกระทำที่แสดงถึงการประทุษร้ายต่อคุณอย่างหนึ่ง จึงต้องห้ามมิให้บุตรกระทำ¹⁷

จึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยให้ความสำคัญเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบุพการีเป็นอย่างมาก จนสามารถทำให้เกิดการกำหนดหน้าที่ของบุตรในการห้ามฟ้องบุพการีในระบบกฎหมายไทยได้

ส่วนหลักการของ มาตรา 1562 ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. บุคคลที่ต้องห้ามมิให้ฟ้องตามมาตรา 1562 ได้แก่ บุพการีและผู้สืบสันดาน บุพการีหมายถึง ญาติสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ต้องเป็นบุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนผู้สืบสันดานหมายถึงบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

รวมถึงกรณีบิดามารดาโดยกำเนิดที่ได้ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่น แม้อำนาจปกครองจะได้สิ้นสุดลงนับแต่วันที่มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม แต่ยังคงสิทธิและหน้าที่ทางสายโลหิตไว้ โดยต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรต่อไป ซึ่งการที่กฎหมายให้ทำเช่นนี้ได้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสายโลหิตนั้นยังคงมีอยู่ แม้จะไม่ได้มีสถานะทางกฎหมายต่อกันแล้วก็ตาม¹⁸

จึงกล่าวได้ว่ากรณีของบิดามารดาโดยกำเนิดเป็นบุคคลที่ต้องห้ามมิให้ฟ้องตามมาตรา 1562 ด้วยเหตุที่เป็นบุพการีที่สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป อีกทั้งเมื่อกรณีนี้กฎหมายกำหนดให้ต้องตีความโดยเคร่งครัดเพราะเป็นหลักการจำกัดสิทธิการฟ้องคดี จึงจำเป็นต้องตีความกรณีดังกล่าวอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกัน¹⁹

¹⁷ รัชฎา เอกบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดามารดาและบุตร, พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม 2555), 82-83.

¹⁸ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, 421.

¹⁹ ประเด็นนี้ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน แต่ผู้เขียนต้องการให้เห็นถึงการบังคับใช้ มาตรา 1562 ในขอบเขตที่กว้างมากยิ่งขึ้น

2. ห้ามบุตรฟ้องบุพการีทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งห้ามฟ้องตั้งแต่ในขณะเริ่มต้นคดี²⁰

3. ห้ามบุตรฟ้องบุพการีในฐานะส่วนตัว

แต่มาตรา 1562 มิได้ห้ามบุตรฟ้องบุพการีอย่างเด็ดขาด โดยอนุญาตให้บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายฟ้องบิดาตามความเป็นจริงได้เพราะในขณะที่ฟ้องบุตรยังมีบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา และอนุญาตให้บุตรบุญธรรมฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมได้เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่มีได้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต²¹

และมาตรา 1562 มิได้ห้ามผู้ใช้อำนาจปกครองฟ้องบุพการีของบุตรอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ฟ้องได้ในฐานะส่วนตัว เพราะมิใช่การฟ้องบุพการีในนามของบุตร และยังให้บุตรฟ้องบุพการีได้ในฐานะอื่นที่มีใช้การฟ้องในฐานะส่วนตัว และถ้าหากบุตรต้องการฟ้องบุพการี ให้ฟ้องได้โดยให้อำนาจแก่บุตรหรือญาติสนิทของบุตรไปร้องขอต่อพนักงานอัยการและให้อำนาจแก่พนักงานอัยการยกคดีขึ้นว่ากล่าวแทนบุตรได้ ซึ่งกระทำการแทนในฐานะโจทก์ในคดี²²

5. ปัญหาในทางปฏิบัติและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้มาตรา 1562

5.1. ปัญหาในทางปฏิบัติ

เห็นได้ว่าแนวคิดที่ว่าด้วยความกตัญญูเป็นแนวคิดที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการบัญญัติมาตรา 1562 และยังมีแนวคิดครอบครัวยุคใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการบัญญัติมาตราดังกล่าวขึ้นมา ได้แก่แนวคิดที่ต้องเคารพและเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส รูปแบบการเลี้ยงดูบุตรแบบอิตาเลียน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อำนาจมักรวมอยู่ที่เพศชาย เพราะแนวคิดทั้ง 3 นี้ล้วนแฝงอยู่ในสังคมไทยและได้รับการยอมรับมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนส่งผลให้มาตรา 1562 ยังดำรงอยู่ได้

²⁰ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายครอบครัว (กฎหมายสมรสเท่าเทียมและกฎหมายทำโทษบุตร), พิมพ์ครั้งที่ 27, (กรุงเทพฯ:สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2568): 643-644.

²¹ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, 383.

²² รัชฎา เอกบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดามารดาและบุตร, 84-90.

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ให้ความสำคัญแก่สิทธิของบุคคลทุกฝ่ายมากขึ้น จึงทำให้สมาชิกของสังคม เช่น เด็กเริ่มกล้ำที่จะปกป้องสิทธิของตนจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลในครอบครัว เพราะด้วยตระหนักรู้ถึงสิทธิในร่างกายหรือจิตใจหรือการเคารพตนเอง อีกทั้งบุตรบางคนอาจให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวน้อยลง เพราะด้วยผลกระทบที่ได้รับจากการปฏิบัติของสมาชิกภายในครอบครัวที่อาจจะกระทำไม่ดีต่อตน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การยึดถือแนวคิดว่าด้วยความกตัญญูมีความเคร่งครัดลดลง²³ และอาจส่งผลให้มาตรา 1562 กลายเป็นมาตราที่ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ในสังคมปัจจุบันได้ เหตุเพราะเป็นหลักกฎหมายที่มีแนวคิดขัดต่อความคิดของสังคมสมัยใหม่

ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ มาตรา 1562 ได้แก่

1. กรณีที่บุตรไม่สามารถยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุพการีได้ เพราะถือว่าคำร้องเป็นคำฟ้องที่ต้องห้าม ตาม มาตรา 1562 โดยกรณีนี้เป็นผลมาจากคำพิพากษาฎีกาที่ 4687/2566²⁴

2. กรณีการให้ความเห็นว่าควรให้บุตรที่มีชอบด้วยกฎหมายสามารถฟ้องบิดาตามความเป็นจริงได้ เป็นความเห็นของท่านศาสตราจารย์ ไพจิตร บุญญพันธุ์ ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 3019/2541 และท่านศิริชัย วัฒนโยธิน ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 547/2548 แม้จะมีความเห็นเช่นนี้ แต่ในปัจจุบันการบังคับใช้ มาตรา 1562 ยังคงบังคับใช้ตามหลักการเดิม ดังนั้นเมื่อเกิดข้อถกเถียงดังกล่าวจึงทำให้เห็นได้ว่ามาตรา 1562 เป็นมาตราที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้

และยังพบปัญหาเกี่ยวกับสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี ที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนเท่านั้น และให้อำนาจแก่ญาติสามารถไปร้องขอต่อพนักงานอัยการแทนได้ หรือผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีในฐานะส่วนตัวได้ แต่บุคคลทั้ง 3 นี้กลับก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ โดยปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ ได้แก่

²³ สุภารัตน์ เข้มพิมาย, สิทธิในการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ : ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562, 54-55.

²⁴ ผู้ร้อง, กับบิดา, คำพิพากษาฎีกาที่ 4687 (ศาลฎีกา 2566).

1. ปัญหาผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีได้ขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์ พบว่าในทางความเป็นจริงผู้ใช้อำนาจปกครองรายนี้คือบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับบุตรผู้เยาว์มากที่สุด และสันนิษฐานได้ว่าสามารถรับรู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุตรผู้เยาว์ แต่ทว่าในทางความเป็นจริงผู้ใช้อำนาจปกครองอาจตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครอบครัว หรืออยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใช้อำนาจปกครองที่ขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์ จึงทำให้เกิดการไม่น่าเชื่อถือ เห็นได้จากกรณีมารดาไม่ไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจในคดีที่บุตรถูกบิดาทำร้าย เนื่องด้วยเกิดความหวาดกลัว²⁵ หรืออาจถูกแนวคิดด้วยความกตัญญูกดทับความคิด เช่นกรณีบิดาของบุตรที่ถูกปู่กระทำชำเรา ไม่กล้าแจ้งความเอาผิดบิดาของตน²⁶

2. ปัญหาญาติที่มีความใกล้ชิดกับบุตรผู้เยาว์ มักเกิดความลังเลเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในครอบครัว อาทิ กรณีที่ปู่และย่าเมินเฉยต่อการกระทำของบุตรชายของตนที่ทำร้ายร่างกายบุตร²⁷

3. ปัญหาพนักงานอัยการ พบว่าในทางปฏิบัติอาจประสบปัญหาขาดแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับคดีอุทุม ในการรับพิจารณาคดีที่ไม่เหมือนกันของพนักงานอัยการ จนก่อให้เกิดปัญหาต่อการจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ได้²⁸

และยังพบปัญหาเกี่ยวกับภาระงานที่มากเกินไปจนเกินไป อันส่งผลให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้า หรือปัญหาการไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอหรือคดีความไม่สามารถมาถึงพนักงานอัยการได้ เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับบุตรผู้เยาว์

²⁵ รวบพ่อทำร้ายลูก 2 เดือนจนอาการโคม่า หลังทะเลาะ-ลงมือทำร้ายจนเมียหนีออกจากบ้าน, ch3plus, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569 <https://ch3plus.com/news/category/447788>.

²⁶ เกรกรรม! ปู่-อา ทิ้ง ช่มชืนหลาน พ่อแท้ ๆ ลั่น รุ้นานแล้ว แต่ไม่กล้าแจ้งความ, brighttv, สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2569 <https://www.brighttv.co.th/social-news/ra-pe>.

²⁷ คมดัว“พ่อ-แม่เลี้ยง” ทำร้ายลูกชายวัย 14 ปีได้แล้ว ยังไม่ให้ประกันตัว, thai pbs, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569 <https://www.thaipbs.or.th/news/content/275148>.

²⁸ พงษ์พันธ์ ยอดจันทร์, “การดำเนินคดีอุทุมของพนักงานอัยการ,” 21 มกราคม 2567.

ผู้เขียนยังพบความเห็นของท่านนายรณณรงค์ แก้วเพ็ชร²⁹ และความเห็นของผู้ที่ได้รับความรุนแรงจากการกระทำของบิดา³⁰ เป็นความเห็นที่สะท้อนว่าการให้ทางเลือกเพียงแค่นี้ พนักงานอัยการฟ้องแทน โดยที่ไม่ได้มีทางเลือกอื่นให้ได้ตัดสินใจ อาจทำให้บุตรผู้เยาว์ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง อีกทั้งประสบการณ์ของผู้เสียหายอาจชี้ให้เห็นว่าในชั้นของเจ้าพนักงานตำรวจที่สามารถเรียกบุตรและบุพการีมาทำการไกล่เกลี่ยได้ อาจทำให้บุตรผู้เยาว์ถูกความสัมพันธ์เชิงอำนาจเข้ากดดันให้ยอมความได้ ทั้งที่อาจจะมิได้ตรงตามความประสงค์ของบุตรผู้เยาว์

ดังนั้นจากปัญหาทั้งหมดบ่งชี้ได้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้มาตรา 1562 ที่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเชิงกลไกของกฎหมายหรือในทางปฏิบัติ

5.2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้มาตรา 1562

เห็นได้ว่าปัญหาทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น เป็นปัญหาที่ส่งผลทั้งบุตรที่บรรลุนิติภาวะและบุตรผู้เยาว์ แต่ในบทความนี้ผู้เขียนจะขอมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุตรผู้เยาว์เป็นสำคัญ

ผู้เขียนเล็งเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับการให้รวมบิดาตามความเป็นจริงเข้าไปในหลักการของมาตรา 1562 เป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าเหตุใดกฎหมายจึงอนุญาตให้ฟ้องบิดาที่แท้จริงของบุตรได้ ซึ่งเป็นบุคคลที่บุตรต้องกตัญญู การอนุญาตเช่นนี้เป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของมาตรา 1562 เรื่องการต้องยึดถือความกตัญญูเป็นสำคัญหรือไม่ ฉะนั้นเมื่อเกิดการถกเถียงจึงควรทำการพิจารณาเพื่อให้ได้ทราบเสียก่อนว่าแท้จริงแล้วมาตรา 1562 มีวัตถุประสงค์อย่างอื่นอีกหรือไม่ เพื่อนำมาสู่วิธีการแก้ไขหรือยกเลิกมาตรา 1562 ได้ อีกทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อบุตรผู้เยาว์ที่ได้รับผลกระทบ

และในประเด็นปัญหาที่เกิดแก่บุตรผู้เยาว์คือปัญหาสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี เพราะกล่าวได้ว่าหลักการพื้นฐานของกฎหมายไทย กำหนดให้ผู้เยาว์สามารถฟ้องคดีเองได้ถ้าหากได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

²⁹ ผู้จัดการออนไลน์, “เคสพ่อทำแวมตาย” สะท้อนช่องโหว่กฎหมาย ต่อให้ “ข่มขืน” ลูกฟ้องบุพการีเองไม่ได้,” mgronline, สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2566 <https://mgronline.com/live/detail/9650000092864>.

³⁰ Thai PBS, “ลูกฟ้องพ่อ” เล่าหมดเปลือก สุดทน-ขอนให้พ้นจากความรุนแรง,” Thai PBS, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2566 <https://www.thaipbs.or.th/news/content/311393>.

มาตรา 56 วรรคแรก แต่ทว่าในกรณีนี้บุตรผู้เยาว์ได้เกิดความขัดแย้งกับบิดามารดาที่มีฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมที่สามารถให้ความยินยอมได้ แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งย่อมส่งผลให้ไม่สามารถขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมได้อีกต่อไป จึงทำให้สิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ย่อมถูกปิดกั้นในชั้นแรกแล้ว และยังถูกจำกัดสิทธิอีกครั้งจากบุคคลทั้ง 3 ประเภทที่ได้รับอำนาจจากมาตรา 1562 ให้คุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์ จึงกล่าวได้ว่าบุคคลทั้ง 3 นี้เป็นบุคคลที่เกิดจากปัญหาการบังคับใช้ มาตรา 1562 อันส่งผลให้สิทธิการฟ้องบุพการีของบุตรผู้เยาว์มิได้รับการคุ้มครองประโยชน์อย่างเต็มที่

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้สิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ ตามมาตรา 1562 เป็นสิทธิที่ควรได้รับการปรับปรุงและแก้ไข

6. หลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุคคลในครอบครัว

เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการปรับปรุงและแก้ไขมาตรา 1562 และการเปิดช่องให้บุตรผู้เยาว์สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในกรณีฟ้องบุพการีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาหลักการที่เกี่ยวข้องของกฎหมายต่างประเทศ

โดยประเทศที่เลือกทำการศึกษา ได้แก่ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนเลือกศึกษาโดยอาศัยเหตุผลด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวที่มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทย เช่น ประเทศเกาหลีใต้ หรือแม้จะไม่มี ความคล้ายคลึง เช่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ประเทศดังกล่าวกลับมีหลักการทางกฎหมายที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข มาตรา 1562 และสร้างกลไกในการคุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์ได้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

6.1 แนวทางการฟ้องบุคคลในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าทั้ง 3 ประเทศมิได้จำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตรอย่างเด็ดขาด โดยเปิดโอกาสให้บุตรสามารถฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ ทั้งนี้ยังคงมีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1. หลักการฟ้องบุคคลในครอบครัวของประเทศเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้ให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ในคดีดังต่อไปนี้

คดีบุคคลในครอบครัวได้ทำการข่มขืนหรือกระทำอนาจาร โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือทางการสมรสในการแสวงหาประโยชน์จากการกระทำนั้น ให้อำนาจฟ้องได้ ตามมาตรา 17 ว่าด้วยเรื่องข้อยกเว้นในการร้องเรียน³¹

คดีความรุนแรงในครอบครัวที่บุตรตกเป็นเหยื่อความรุนแรงจากบุพการี ให้ฟ้องได้ตามมาตรา 6 พระราชบัญญัติกรณีพิเศษเกี่ยวกับการลงโทษอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรง³²

คดีจำกัดสิทธิการรับมรดกของบิดามารดาที่มีได้เลี้ยงดูบุตร ให้บุตรฟ้องได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 1004 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายแพ่ง³³

เหตุผลที่อนุญาตให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ ประกอบด้วย 2 เหตุผล ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงของสังคม สะท้อนผ่านการแก้ไขกฎหมายของเกาหลีใต้ที่ได้แก้ไขให้บุตรยื่นจำกัดสิทธิการรับมรดกของบุพการีที่มีได้เลี้ยงดูได้ ซึ่งมีที่มาจากคดีของคณคูฮาราที่ทำให้สังคมเกิดการถกเถียงอย่างกว้างขวาง และนำมาซึ่งการผลักดันกฎหมายดังกล่าวให้เกิดขึ้น แม้วัฒนธรรมของเกาหลีใต้จะมีการนับถือบุพการีอย่างเคร่งครัด เพราะได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อ³⁴ แต่แรงผลักดันจากสังคมก็มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้กฎหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขภายในสังคมและครอบครัว³⁵

2. ความรุนแรงของคดี เห็นได้จากการที่กฎหมายอนุญาตให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ในคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายทั้งสิ้น เช่น คดีอาชญากรรมทางเพศที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยหลักการพื้นฐานสามารถสันนิษฐานได้ว่าคดีที่

³¹ Act on special cases concerning the punishment of sexual crimes, article 17.

³² Act on special cases concerning the punishment of crimes of domestic violence, article 6.

³³ Civil Act, article 1004.

³⁴ Constitutional Court of Korea, “Case on Prohibition of Filing a Complaint against Lineal Ascendants,” Constitutional Court of Korea, accessed 25 June 2023 <https://research.ccourt.go.kr/view.do>

³⁵ วิภา อนันตสมบุรณ์, สิริสิทธิ์ อนันตสมบุรณ์, “Goo Hara Act กฎหมายคู ฮารา” *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา* 35, (2565): 20.

เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเป็นคดีที่มีความรุนแรงที่ค่อนข้างสูง และกระทบโดยตรงต่อผู้เสียหาย ย่อมส่งผลให้กฎหมายต้องคุ้มครองผู้เสียหายให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิ

อย่างไรก็ตามได้กำหนดข้อยกเว้นมิให้ฟ้องบุคคลในครอบครัวไว้ในมาตรา 224 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเกาหลีใต้³⁶ ซึ่งห้ามผู้สืบสันดานยื่นคำร้องกล่าวหาบุพการีผู้สืบสายโลหิตโดยตรงและบุพการีของคู่สมรส โดยคดีที่ห้ามบุตรฟ้อง ได้แก่ คดีการเปิดเผยข้อมูลอาชญากรรมหรือผู้ป่วย มาตรา 317 ของพระราชบัญญัติกฎหมายอาญา³⁷ เป็นต้น

หลักการสำคัญที่ห้ามมิให้ฟ้องเพราะเป็นคดีเล็กน้อยที่ไม่กระทบสิทธิเป็นสำคัญ ประกอบกับอิทธิพลของจารีตประเพณี เพราะมาตรา 224 ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์โชซอน ซึ่งกำหนดห้ามบุตรฟ้องบิดาไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายอาญา อีกทั้งประเทศเกาหลีใต้ยังได้รับแนวคิดที่เรียกว่า Hyo จากลัทธิขงจื้อที่เน้นให้บุตรต้องนับถือบุพการีอย่างเคร่งครัด จึงส่งผลให้เกิดการบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิของบุตรได้³⁸

6.1.2. หลักการฟ้องบุคคลในครอบครัวของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสอนุญาตให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ในคดี ดังต่อไปนี้

คดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ในกรณีที่บิดาหรือมารดาได้นำรูปภาพหรือข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับความยินยอม บุตรสามารถฟ้องได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศฝรั่งเศส³⁹

³⁶ Criminal Procedure Act, Article 224.

³⁷ Criminal act, article 317.

³⁸ Constitutional Court of Korea, “Case on Prohibition of Filing a Complaint against Lineal Ascendants”

³⁹ สรรเพชดา ครุฑเครือ, “พ่อแม่หนักแฮร์ – คัดค้านคดีก่อนโพสต์,” bangkokbiznews, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566 < <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/117275>>.

และอนุญาตให้บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะสามารถฟ้องบุพการีเพื่อให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือจ่ายเงินสนับสนุนให้แก่ตนได้⁴⁰

สาเหตุสำคัญที่บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ ประกอบด้วย 2 สาเหตุ ได้แก่

1. หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพในร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 16 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส⁴¹ ที่รับรองสิทธิในร่างกายของบุคคลทุกคนให้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดาหรือตั้งแต่ชีวิตนั้นได้มีการเริ่มต้นขึ้น จึงส่งผลให้บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิตและเนื้อตัวร่างกายของตนเองอย่างเด็ดขาด รวมถึงบุตรสามารถปกป้องตนเองจากบุพการีที่ล่วงละเมิดต่อชีวิตและร่างกายของตนได้

2. การคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตร แม้บุตรจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็สามารถฟ้องบุพการีเพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ สะท้อนว่าการบรรลุนิติภาวะมิใช่เหตุให้บุพการีหลุดพ้นจากหน้าที่เลี้ยงดู และแสดงให้เห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรอย่างยิ่ง จนเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิฟ้องคดีเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ตนเองได้

ส่วนข้อยกเว้นห้ามบุตรฟ้องร้องบิดามารดาในเรื่องที่เกี่ยวกับการตั้งตัวเมื่อเริ่มอาชีพการทำงานหรืออย่างอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามมาตรา 204 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส⁴² สาเหตุที่ห้ามมิให้ฟ้องเพราะถือว่าเป็นคดีเล็กน้อยที่มีได้กระทบต่อสิทธิของบุตรเป็นสำคัญ

⁴⁰ Martha Neil, “Adult Children Sue French Parents for Support—and Win,” abajournal, accessed 4 August 2023 <https://www.abajournal.com/news/article/adult_children_sue_french_parents_for_support_and_win>.

⁴¹ Code civil, article 16.

⁴² Code civil, article 204.

6.1.3. หลักการฟ้องบุคคลในครอบครัวของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้บุตรฟ้องได้ในคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ได้แก่ คดีที่บุพการีกระทำโดยละเมิดหรือโดยประมาทให้บุตรได้รับบาดเจ็บ หรือโดยจงใจหรือโดยมั่วร้าย⁴³ รวมถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของมารดาในระหว่างที่ตั้งครรภ์⁴⁴

หลักการสำคัญที่อนุญาตให้บุตรฟ้องได้ เพราะการมีอยู่ของหลักภูมิคุ้มกันผู้ปกครอง ซึ่งรัฐสร้างขึ้นเพื่อความมั่นคงภายในสถาบันครอบครัว โดยคุ้มครองผู้ใช้อำนาจปกครองจากการถูกบุตรฟ้องคดี⁴⁵ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันบางมรัฐได้ยกเลิกหรือผ่อนคลายหลักการดังกล่าว จึงสะท้อนว่าหลักนี้มีได้ถูกบังคับใช้อย่างเคร่งครัด และกฎหมายยังคงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองประโยชน์ของบุตรเป็นหลัก

ส่วนข้อยกเว้นห้ามมิให้บุตรฟ้องบุพการีปรากฏอยู่ใน มาตรา 571 ของ The Louisiana revised statutes โดยห้ามบุตรที่เป็นผู้เยาว์ฟ้องบุพการี และห้ามบุพการีฟ้องบุตรผู้เยาว์ของตน⁴⁶ เหตุผลสำคัญที่ห้ามมิให้ฟ้องพบว่าเป็นกรณีที่มีการบัญญัติข้อกำหนดห้ามฟ้องบุคคลในครอบครัวอย่างชัดเจน

⁴³ Russell J. Davis, “§ 8:30. Action for willful or malicious act,” westlaw, accessed 9 September 2023 <https://1.next.westlaw.com/Document/1f87ac2715b5511e481fc808dc1d5c42e/View/FullText.html?ppcid=738e43f39e48440e808edb6fb05f7bef&originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=%28sc.Default%29>.

⁴⁴ Thomas Smith, J.D., “Right of child to action against mother for infliction of prenatal injuries,” westlaw, accessed 8 September 2023 <https://1.next.westlaw.com/Link/Document/FullText?findType=Y&serNum=1990189487&pubNum=0000849&originatingDoc=l4b483fe209f311dab50dcd7a4a999750&refType=RP&originationContext=>

⁴⁵ Penny Smith, “Attwood v. Estate of Attwood: A Partial Abrogation of the Parental Immunity Doctrine,” heinonline, accessed 2 September 2023 <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/arklr36&id=1&collection=journals&index=>>.

⁴⁶ Louisiana Revised Statutes ,westlaw , accessed 31 December 2023 [https://1.next.westlaw.com/Document/N31F1598D6A0511E6BEAEC9B1BBA33CAE/View/FullText.html?originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=\(sc.Default\)](https://1.next.westlaw.com/Document/N31F1598D6A0511E6BEAEC9B1BBA33CAE/View/FullText.html?originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=(sc.Default)).

6.2 สิทธิการฟ้องคดีของผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุคคลในครอบครัว

จากการศึกษาแนวทางการฟ้องบุคคลในครอบครัวของกฎหมายทั้ง 3 ประเทศพบว่าเป็นเพียงหลักการทั่วไปและข้อยกเว้น โดยมีได้มีการกำหนดสิทธิการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ไว้อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องศึกษาหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้เยาว์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางดังกล่าวว่าบุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ในขอบเขตอย่างไร

จากการศึกษาพบว่าการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้เยาว์ทั้ง 3 ประเทศกำหนดหลักการเดียวกัน โดยผู้เยาว์ไม่สามารถดำเนินคดีทางศาลด้วยตนเองได้ ต้องกระทำโดยมีผู้แทนโดยชอบธรรม อย่างไรก็ตามในแต่ละประเทศกลับมีข้อยกเว้นในการดำเนินคดีของผู้เยาว์ที่แตกต่างกัน

โดยประเทศเกาหลีใต้แม้ผู้เยาว์ไม่สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้⁴⁷ แต่ก็มีข้อยกเว้นให้ผู้เยาว์สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้อย่างอิสระ แต่ต้องมีหลักกฎหมายบัญญัติให้อำนาจ ปรากฏใน มาตรา 55 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพบในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับคดีครอบครัว ปี ค.ศ 1990 ที่อนุญาตให้ผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 19 ปี สามารถยื่นคำร้องขอยุติสิทธิของผู้ใช้อำนาจปกครองได้ แต่ต้องดำเนินคดีภายใต้การควบคุมดูแลของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือตัวแทนทางกฎหมาย⁴⁸

⁴⁷ Child Rights International , “REPUBLIC OF KOREA (SOUTH KOREA: Access to justice for children,” CRIN, accessed 5 April 2023
< <https://archive.crin.org/en/library/publications/republic-korea-south-korea-access-justice-children.html>>.

⁴⁸ Ministry of Justice, Republic of Korea, “미성년 자녀의 권리와 복리를 강화하기 위한, 가사소송법」 전부개정법률안 국무회의 통,” Republic of Korea's e-government, accessed 23 June 2023 <https://www.moj.go.kr/moj/221/subview.do?enc=Zm5jdDF8QEB8JTJGYmJzJTJGbW9qJTJGMTgyJTJGNTY0NjI2JTJGYXJ0Y2xWaWV3LmRvJTNgcGFzc3dvcmQ1MQ0MjZyZ3NCZ25kZVN0ciUzRCUyNmJic0NsU2VxJTNEJT12cmdzRW5kZGVtdHlMQ0MjZpc1ZpZXdnYW5UTNEZmFsc2UIMjZwYWdUTNEMSUyNmJic09wZW5XcmRTZXEIM0QIMjZcmNoQ29sdW1wJTNEJT12c3JjaFdyZCUzRCUyNg%3D%3D>.

ส่วนประเทศฝรั่งเศสให้สิทธิแก่ผู้เยาว์ที่มีความสามารถในการตัดสินใจได้เป็นอย่างดีสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองได้ กรณีขอให้มีการรับฟังความคิดเห็นของตน ตามมาตรา 388-1 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส⁴⁹

และประเทศสหรัฐอเมริกาแม้จะไม่มีข้อยกเว้นให้ผู้เยาว์ดำเนินคดีด้วยตนเองได้ แต่กำหนดข้อยกเว้นอนุญาตให้บุคคลที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ทางสายโลหิตโดยตรงสามารถเข้ามาเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ได้ เรียกบุคคลนั้นว่า next friend⁵⁰

6.3 บทบาทของพนักงานอัยการกรณีฟ้องบุคคลในครอบครัว

ปรากฏอยู่ในกฎหมายของเกาหลีใต้ในคดีการลงโทษอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวให้อำนาจแก่พนักงานอัยการสามารถกำหนดบุคคลในการยื่นคำร้องแทนบุตรที่เป็นผู้เสียหายได้⁵¹ แต่จะกระทำการได้ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องขอ และยังปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ในคดีเกี่ยวกับการยื่นขอความคุ้มครองทางแพ่งของเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวให้อำนาจพนักงานอัยการยื่นคำร้องแทนผู้เสียหายได้แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเท่านั้น และการยื่นขอความคุ้มครองตามมาตราการช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่บุตรให้อำนาจพนักงานอัยการยื่นคำร้องแทนบุตรได้ และการยื่นถอนอำนาจผู้ปกครอง พนักงานอัยการสามารถยื่นฟ้องแทนบุตรได้⁵²

⁴⁹ Code civil Article 388-1.

⁵⁰ Alison M. Brumley, “Parental Control of a Minor’s Right to Sue in Federal Court,” jstor, accessed 26 August 2023 <<https://www.jstor.org/stable/1599908>>.

⁵¹ Act on special cases concerning the punishment of crimes of domestic violence, article 6.

⁵² Nelson Mandela, “Protection for domestic violence victims and relief granted,” bakermckenzie, accessed 17 August 2023 <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/france/topics/4-protection-for-domestic-violence-victims-and-relief-granted>

7. วิเคราะห์การปรับปรุงและแก้ไขมาตรา 1562 และแนวทางคุ้มครองสิทธิการฟ้องคดีของ บุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี

7.1 วิเคราะห์การปรับปรุงและแก้ไขมาตรา 1562

มาตรา 1562 เป็นบทบัญญัติที่ร่างขึ้นโดยคำนึงถึงบริบทสังคมและครอบครัวเป็นสำคัญ โดยมีจารีตประเพณีเรื่องความกตัญญูเข้ามาเกี่ยวข้อง ในบทนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยในทางสังคมและ ปัญหาทางกฎหมายเพื่อพิจารณาว่า มาตรา 1562 ควรได้รับการแก้ไขหรือยกเลิก

7.1.1. วิเคราะห์ปัญหาแนวคิดครอบครัวไทยที่ส่งผลต่อการบังคับใช้มาตรา 1562

จากการศึกษาพบว่าสังคมไทยประกอบไปด้วยแนวคิดครอบครัว 3 แนวคิดด้วยกัน ได้แก่ แนวคิดที่ต้องเคารพผู้อาวุโส การเลี้ยงดูแบบอัตโนมัติ และแนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ อำนาจขึ้นอยู่กับบทบาทในครอบครัวและเพศ โดยแนวคิดทั้ง 3 ล้วนส่งผลร่วมกันอันก่อให้เกิด แนวคิดเรื่องความกตัญญู ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการกำหนดหลักการในมาตรา 1562

อย่างไรก็ดี แนวความคิดดังกล่าวกลับเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิการฟ้อง บุพการีของบุตร เพราะเป็นแนวคิดที่มีการกดขี่การใช้อำนาจของบุตรโดยทางอ้อม โดยเป็นการค่อย ๆ ปลุกฝังแนวความคิดดังกล่าวให้แก่บุตร จนบุตรถูกหล่อหลอมว่าหากตนกระทำการฟ้องบุพการี ตนจะต้องกลายเป็นบุตรที่อกตัญญู จนนำมาซึ่งการที่บุตรมึกลำไส้สิทธิของตน แต่ทว่าในปัจจุบัน ผู้คนในสังคมหรือเด็กกล้าที่จะปกป้องตนเองจากแนวคิดที่กดทับสิทธิของตนแล้ว และการยึดถือ จารีตประเพณีอันว่าด้วยความกตัญญูเริ่มมีความเคร่งครัดลดลง อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิด ของสถาบันครอบครัวแบบตะวันตกพบว่าไม่ได้มีการยึดถือแนวความคิดในลักษณะที่กดทับสิทธิของ สมาชิกในครอบครัวมิให้ใช้สิทธิของตนในการปกป้องตนเองได้

ดังนั้น จึงควรแก้ไข มาตรา 1562 เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดของ ผู้คนในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดของครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการจำกัดสิทธิการฟ้องคดี ของบุตร แต่ยังคงไม่อาจถือเป็นเหตุผลที่เพียงพอในการยืนยันว่ามาตรา 1562 ควรถูกแก้ไขหรือ ยกเลิกโดยเด็ดขาดได้ จึงจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในลำดับต่อไป

7.1.2. วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้มาตรา 1562 กรณีให้รวมบิดาตามความเป็นจริงเข้า ไปในหลักการของ มาตรา 1562

ปัญหาดังกล่าวนี้ได้มีความเห็นของท่านศาสตราจารย์ ไพจิตร บุญญพันธุ์ และท่านศิริชัย วัฒนโยธิน ที่ให้ความเห็นในการสนับสนุนให้รวมบิดาตามความเป็นจริงเข้าไปในหลักการของ มาตรา 1562 แต่ทว่าในปัจจุบันกฎหมายไทยยังคงบังคับใช้ตามหลักการเดิม ซึ่งอาจเป็นการชี้ให้เห็นได้ว่า มาตรา 1562 อาจจะมีเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เป็นอย่างอื่นที่มากกว่าวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองบุคคลที่บุตรต้องกตัญญูเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

จากวิเคราะห์พบว่ากรณีของบิดาตามความเป็นจริง เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่ามาตรา 1562 มีเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลที่มีสถานะทางนิติสัมพันธ์ที่มีสิทธิและหน้าที่ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ โดยเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีของผู้ที่อยู่ในระบบกฎหมายมาตั้งแต่ต้น ได้แก่ มารดาที่ชอบด้วยกฎหมายโดยกฎหมายได้มอบสิทธิและหน้าที่ให้คุ้มครองบุตรนับตั้งแต่บุตรได้ถือกำเนิด กฎหมายจึงพึงต้องคุ้มครองบุคคลที่ตนมอบหน้าที่ให้ ซึ่งเป็นความคุ้มครองจาก มาตรา 1562

เมื่อวิเคราะห์กรณีบิดาตามความเป็นจริง พบว่ามีได้มีสถานะทางกฎหมายมาตั้งแต่แรก จึงทำให้เป็นผู้ที่มีได้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย กฎหมายจึงไม่พึงต้องคุ้มครองบุคคลดังกล่าว และย่อมส่งผลให้ความคุ้มครอง ตามมาตรา 1562 ไม่ครอบคลุมบิดาตามความเป็นจริง

จากการพิจารณาทำให้เห็นได้ว่ามาตรา 1562 มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองบุคคลโดยอาศัยแนวคิดที่ว่าด้วยความกตัญญูประกอบกับสถานะทางนิติสัมพันธ์ของบุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันกฎหมายยังคงมุ่งคุ้มครองโดยจำกัดอยู่เพียงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและต้องมีสถานะทางกฎหมายเท่านั้น โดยมีได้ครอบคลุมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น บิดาในทางความเป็นจริงที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตแต่ไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิและหน้าที่ไว้ หรือผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งมีกฎหมายรับรองสิทธิและหน้าที่แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เมื่อพิจารณาจะพบว่าบุคคลทั้งสองนี้ควรได้รับความคุ้มครองจากมาตรา 1562 โดยอาศัยแนวคิดที่ว่าด้วยความกตัญญูหรือสถานะทางนิติสัมพันธ์

จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรา 1562 กำลังก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการคุ้มครองบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมาย ทั้งที่ในความเป็นจริงหลักการคุ้มครองบุคคลของ มาตรา 1562 ควรประกอบไปด้วยแนวคิดที่ว่าด้วยความกตัญญูหรือสถานะทางกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งก็เพียงพอแล้ว

ดังนั้น มาตรา 1562 จึงควรได้รับการปรับปรุงหรือแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลทุกฝ่าย

7.1.3. วิเคราะห์การปรับปรุงแก้ไข บทบัญญัติมาตรา 1562

แม้มาตรา 1562 มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองบุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติบุคคลดังกล่าวกลับเป็นผู้ละเมิดต่อสิทธิของบุตร อีกทั้งบุตรยังถูกจำกัดสิทธิในการฟ้องคดีจากบุคคลทั้ง 3 ประเภทที่กฎหมายมอบอำนาจให้คุ้มครองสิทธิของบุตร โดยปัญหาดังกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นถึงข้อบกพร่องในการบังคับใช้ มาตรา 1562 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่อนุญาตให้บุตรฟ้องบุคคลในครอบครัวได้ โดยมุ่งเน้นคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการนำหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพในร่างกายมาใช้คุ้มครองสิทธิของบุตร และเปิดโอกาสให้บุตรฟ้องคดีเองได้ในคดีที่มีความรุนแรงที่กระทบต่อชีวิตและร่างกาย อีกทั้งมีการนำหลักคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรมาบัญญัติอย่างชัดเจนเพื่อให้อำนาจฟ้องแก่บุตร แม้จะมีการบัญญัติข้อยกเว้นไว้ในบางคดีแต่ล้วนเป็นคดีที่ไม่กระทบต่อสิทธิของบุตรเป็นสำคัญ อีกทั้งมีการจำกัดบทบาทของพนักงานอัยการอย่างชัดเจน เพื่อให้เข้ามาแทรกแซงการฟ้องคดีของบุตรได้

แตกต่างจากกฎหมายไทยที่แม้จะบัญญัติหลักการคุ้มครองเสรีภาพในชีวิตและร่างกายไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็ยังไม่ส่งผลต่อการแก้ไขมาตรา 1562 ในทางปฏิบัติได้ และแม้ในปัจจุบันจะมีแนวโน้มเริ่มยึดถือแนวคิดเรื่องความกตัญญูลดลง แต่การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก็กลับไม่ได้เป็นแรงกระตุ้นที่มากพอในการนำมาใช้แก้ไขกฎหมายได้ ดังกรณีของคุณศุภราที่เกิดขึ้นในประเทศเกาหลีใต้ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางสังคมในการผลักดันแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุตรได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ กลไกที่นำมาคุ้มครองสิทธิของบุตร ได้แก่ บุคคลทั้ง 3 ประเภท ยังก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตร

และในคดีที่มีการละเมิดต่อชีวิตหรือร่างกาย แม้กฎหมายจะให้บุตรดำเนินคดีได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แต่มาตรา 15 วรรคสองบัญญัติให้เป็นคดีที่ยอมความหรือไกล่เกลี่ยกันได้ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องต่อความประสงค์ของบุตรที่

เป็นผู้เสียหายที่ต้องการให้มีการลงโทษทางอาญาเพื่อยับยั้งการกระทำซ้ำ แต่ทว่าการฟ้องคดีอาญากลับถูกจำกัดให้ดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเพียงช่องทางเดียว

เช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง การไล่เกลี้ยอาจไม่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของบุตรผู้เสียหายที่ต้องการบังคับใช้สิทธิผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล แต่สิทธิในการฟ้องคดียังคงถูกจำกัดไว้เฉพาะพนักงานอัยการเช่นเดียวกัน จึงอาจทำให้บุตรไม่สามารถได้รับการเยียวยาอย่างทันท่วงทีได้

ส่วนในกรณีของบุตรผู้เยาว์ แม้กฎหมายจะรับรองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีการทารุณกรรมเด็ก ตามมาตรา 43 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แต่การดำเนินคดีใช้วิธีการฟ้องคดีอาญาทั้งสิ้น ซึ่งมาตรา 1562 ต้องห้ามมิให้บุตรผู้เยาว์ฟ้องคดีด้วยตนเองได้ และต้องพึ่งพาการดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเป็นสำคัญ อาจก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิในการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์ได้

ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนสถิติของคดีที่ขึ้นสู่ศาลกลับมีจำนวนที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนเหตุการณ์ที่เกิดในทางความเป็นจริงที่แสดงว่ายังมีบุตรที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก และแม้คดีความจะได้ขึ้นสู่ศาลแล้ว แต่ทว่าบุตรอาจจะไม่ได้รับความยุติธรรมอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการวินิจฉัยคดีโดยยึดถือหลักการของ มาตรา 1562 อย่างเคร่งครัดซึ่งเป็นผลมาจากคำพิพากษากฎีกาที่ 4678/2566

จากปัญหาดังกล่าวประกอบกับความเห็นของท่านอาจารย์ เสนีย์ ปราโมช ที่ชี้ให้เห็นว่า มาตรา 1562 เป็นการนำกฎหมายเก่าขึ้นมามีผลใช้บังคับ ซึ่งอาจขัดกับสภาพของสังคมที่ให้ความสำคัญแก่สิทธิของบุตร อีกทั้งคำกล่าวนี้นี้ได้ถูกกล่าวไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508⁵³ แสดงให้เห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่มีปัญหาเกี่ยวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมาตั้งแต่ ณ เวลานั้น

ดังนั้น จึงควรแก้ไข มาตรา 1562 แต่โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ทำร้ายสิทธิของผู้ใดและคงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมเพราะการจะไปปลงล้างความกตัญญูซึ่งเป็นสิ่งดีงามของสังคม

⁵³ เสนีย์ ปราโมช, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ครอบครัวมรดก*, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508); 301-304.

อาจก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นได้ อย่างไรก็ตามควรทำการแก้ไขโดยมุ่งเน้นไปที่การให้บุตรเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

7.2.แนวทางการคุ้มครองสิทธิการฟ้องคดีของผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี

จากการวิเคราะห์ในหัวข้อที่ 7.1 ทำให้เห็นได้ว่ามาตรา 1562 มีทั้งปัญหาในการบังคับใช้และปัญหาแนวคิดของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะการนำแนวคิดเรื่องความกตัญญูมาจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตร ขณะที่แนวคิดของสถาบันครอบครัวแบบตะวันตกมิได้ใช้เหตุผลดังกล่าวในการจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของบุตร รวมถึงกรณีของบุตรผู้เยาว์ สะท้อนจากประเทศที่มีรัฐสวัสดิการที่เข้มแข็งซึ่งช่วยลดการพึ่งพาระหว่างสมาชิกในครอบครัว จึงทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวลดลง และทำให้ทั้งบุตรที่บรรลุนิติภาวะและบุตรผู้เยาว์ไม่ถูกกดทับสิทธิจากบุคคลในครอบครัว

นอกจากนี้กรณีบุตรย้ายกลับไปอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายเพื่อดูแลบุคคลดังกล่าว แม้จะสะท้อนว่าความกตัญญูยังคงมีอยู่ แต่กลับตั้งอยู่บนความสมัครใจและความยินยอม มิใช่หน้าที่ทางสังคมที่เคร่งครัด ฉะนั้นบุตรจึงไม่ถูกจำกัดสิทธิจากบรรทัดฐานทางสังคมได้

ในส่วนกฎหมายต่างประเทศที่แม้จะกำหนดให้บุตรผู้เยาว์ไม่สามารถฟ้องบุคคลในครอบครัวด้วยตนเองได้ แต่ให้ฟ้องได้โดยมีผู้แทนโดยชอบธรรม แต่กฎหมายก็ยังคงให้อำนาจบุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องคดีเองได้ เฉพาะในบางคดี อีกทั้งยังอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์ ได้แก่ Next friend ซึ่งบัญญัติไว้ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยตั้งอยู่บนหลักการรับรองอำนาจปกครองทางพฤตินัย⁵⁴ กรณีรับรองบุคคลภายนอกที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ให้สามารถเข้ามาคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์ได้ ถ้าหากเป็นบุคคลที่ศาลเห็นว่าคุ้มครองประโยชน์ได้อย่างดีที่สุด

กล่าวได้ว่ากรณีฟ้องบุคคลในครอบครัวของกฎหมายต่างประเทศได้คำนึงถึงประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์เป็นสำคัญ โดยต้องการให้บุตรผู้เยาว์ได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีบุคคลใดเข้ามาปิดกั้นสิทธิ

⁵⁴ นัตดาภา จิตต์แจ้ง, “การคุ้มครองเด็กกับการใช้อำนาจปกครองทางพฤตินัย,” (ดุสิตนิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎี
สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2563), 99.

เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันครอบครัวไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกันหลายรุ่น ประกอบกับระบบสวัสดิการของรัฐมิได้เข้มแข็ง ย่อมส่งผลให้บุตรผู้เยาว์ตกอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากบิดามารดา และทำให้การแยกจากครอบครัวของบุตรผู้เยาว์เกิดขึ้นโดยยาก แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้บุตรแยกออกจากบิดามารดาได้ตามแนวคิดที่ต้องพึ่งพาตนเอง ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้บุตรผู้เยาว์ตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาและอำนาจที่ไม่สมดุล อันนำไปสู่ความเกรงกลัว จนบุตรผู้เยาว์ไม่กล้าใช้สิทธิฟ้องบุพการี

นอกจากนี้ในทางกฎหมายแม้บุตรผู้เยาว์จะมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจได้อย่างดีพอก็ไม่สามารถฟ้องบุพการีด้วยตนเองได้เหมือนอย่างกฎหมายของประเทศเกาหลีได้

อีกทั้งหลักการของ มาตรา 1562 ยังมีได้คุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุตรผู้เยาว์อย่างเต็มที่ เพราะถูกจำกัดสิทธิโดยบุคคล 3 ประเภท ได้แก่ พนักงานอัยการ ญาติสนิทของบุตรผู้เยาว์ และผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์ และเมื่อในปัจจุบันสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุตรผู้เยาว์ได้ถูกรับรองไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ภายใต้สิทธิในการมีส่วนร่วม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กซึ่งกำหนดให้เด็กต้องได้รับความคุ้มครองเป็นสำคัญ ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าในการปรับใช้หลักดังกล่าวกับสิทธิของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการีที่ถูกจำกัดสิทธิไว้ ควรตีความให้คุ้มครองบุตรผู้เยาว์ในฐานะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด (Paramount consideration) หรือเพียงคุ้มครองในฐานะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญลำดับแรก (Primary consideration)

จากวิเคราะห์พบว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีการขัดแย้งกันของผลประโยชน์ระหว่างสิทธิของบุตรผู้เยาว์ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเรื่องความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมของสังคมในเรื่องแนวคิดของความกตัญญูที่เป็นรากฐานในการร่าง มาตรา 1562 อีกทั้งเป็นกรณีที่ส่งผลกระทบให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายแก่บุตรผู้เยาว์ได้ เพราะในความเป็นจริงบุตรผู้เยาว์ต้องอาศัยอยู่กับผู้ใช้อำนาจปกครองที่ขัดแย้งกับตน ย่อมส่งผลให้ถูกข่มขู่จนเกิดความกลัวไม่กล้าร้องขอความช่วยเหลือ หรืออาจถูกทำร้ายอย่างซ้ำแล้วซ้ำ จนอาจคิดที่จะฆ่าตัวตายได้ และพบว่าเป็นสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อบุตรผู้เยาว์โดยตรงและก่อให้เกิดผลที่เป็นประจักษ์ เพราะบุตรผู้เยาว์เป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรงในเรื่องดังกล่าว จึงส่งผลให้สิทธิในการฟ้องคดีของบุตรผู้เยาว์กรณีฟ้องบุพการีเป็นกรณีที่รัฐควรปรับใช้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในฐานะที่เด็กเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (Paramount Consideration) โดยรัฐสามารถเข้าแทรกแซงเพื่อสร้างมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อ

การคุ้มครองเด็ก คือการให้บุตรผู้เยาว์ควรมีสติพิทักษ์ด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากบุคคลใด หรือไม่จำเป็นจะต้องให้พนักงานอัยการมาฟ้องคดีแทนเพียงบุคคลเดียวเท่านั้น

อย่างไรก็ตามบุตรผู้เยาว์คือบุคคลผู้หย่อนความสามารถ และมีข้อจำกัดด้านวุฒิภาวะในการตัดสินใจ จึงต้องอาศัยกลไกที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผลประโยชน์ เช่น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ Next friend หรือบุคคลภายนอกที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทางสายโลหิตกับผู้เยาว์ให้เข้ามาคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์เกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ ด้วยเหตุที่มีการรับรองอำนาจปกครองทางพฤตินัยไว้ แต่กฎหมายไทยกลับไม่ได้มีการรับรองดังกล่าว แต่ก็ปรากฏหลักการที่คล้ายคลึง ได้แก่ มาตรา 133ทวิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่อนุญาตให้บุคคลที่เด็กร้องขอเข้าร่วมการสอบสวนได้ หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเข้ามาเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่เด็กไว้วางใจสามารถเข้ามาคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดได้

ดังนั้นสามารถนำกลไกดังกล่าวมาพัฒนาเป็นแนวทางคุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์โดยเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์ในเรื่องนี้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

8. บทสรุป

แนวคิดของครอบครัวไทยซึ่งประกอบด้วย 3 แนวคิดล้วนส่งผลให้เกิดการบัญญัติมาตรา 1562 ขึ้นมาบังคับใช้ และจำกัดสิทธิในการฟ้องคดีของบุตร แต่เมื่อปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป แนวคิดทั้ง 3 และหลักความกตัญญูมีความเคร่งครัดลดลง จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ มาตรา 1562 สามารถทำการแก้ไขได้ แต่คงยังไม่เพียงพอในการใช้เป็นเหตุผลในการยกเลิกมาตรา 1562 จึงจำเป็นต้องพิจารณาเหตุผลในทางกฎหมายประกอบ

ในทางกฎหมาย การพิจารณากรณีให้รวมบิดาตามความเป็นจริงเข้าไปในหลักการของ มาตรา 1562 สะท้อนว่ามาตราดังกล่าวนี้นี้มีลักษณะคุ้มครองบุคคลโดยอาศัยแนวคิดว่าความกตัญญูและสถานะทางนิติสัมพันธ์ร่วมกัน และส่งผลให้ความคุ้มครองจำกัดอยู่เฉพาะบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและต้องมีกฎหมายรับรองสถานะไว้เท่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่า

เทียม เนื่องจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งกลับไม่ได้รับความคุ้มครอง เช่น บิดาตามความเป็นจริงที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย หรือผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ทั้งที่ในทางความเป็นจริงหลักการคุ้มครองบุคคลของ มาตรา 1562 เพียงอาศัยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งก็เพียงพอแล้ว จึงสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของมาตรา 1562 ที่ควรได้รับการปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมแก่บุคคลทุกฝ่าย

นอกจากนี้ยังพบกรณีบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองจาก มาตรา 1562 ได้กระทำการละเมิดต่อสิทธิของบุตร จึงทำให้บุตรต้องนำคดีมาฟ้อง แต่ทว่ากลับถูกจำกัดสิทธิโดยบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจคุ้มครองสิทธิของบุตร ขณะที่แนวทางของกฎหมายต่างประเทศมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของบุตรเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้บุตรใช้สิทธิฟ้องคดีในกรณีที่มีการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงได้ อีกทั้งระบบการทำงานของพนักงานอัยการที่มีได้แทรกแซงสิทธิการฟ้องคดีของบุตร จึงทำให้เห็นได้ว่า มาตรา 1562 ของไทยกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้ และจำเป็นต้องทำการแก้ไขแต่ควรแก้ไขโดยไม่เป็นการทำร้ายสิทธิของผู้ใด และไม่เป็นการแก้ไขที่ทำลายจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม

ส่วนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุตรผู้เยาว์ในกรณีฟ้องบุพการี เป็นสิทธิที่ถูกรับรองไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยควรได้รับการคุ้มครองตามหลักประโยชน์สูงสุดในฐานะที่เด็กเป็นสิ่งสำคัญที่สุด (Paramount Consideration) โดยต้องให้บุตรผู้เยาว์ฟ้องบุพการีด้วยตนเองได้ แต่ที่ควรฟ้องโดยมีบุคคลภายนอกเข้ามาคุ้มครองผลประโยชน์ สืบเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านวุฒิภาวะในการตัดสินใจของบุตรผู้เยาว์

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 แนวทางการแก้ไข มาตรา 1562

เพื่อให้การแก้ไข มาตรา 1562 เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิของบุตรอย่างมีประสิทธิภาพ ควรนำแนวทางของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องความรุนแรงของคดีมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดสิทธิในการฟ้องคดี อีกทั้งข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยที่อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของบุตรได้อย่างเพียงพอ จึงเสนอให้มีการเพิ่มวรรคสองของ มาตรา 1562 ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักการเดิม โดยให้บุตรฟ้องบุพการีด้วยตนเองได้ในคดีดังต่อไปนี้

1. คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องทางทรัพย์สิน ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าเกิน 300,000 บาท การกำหนดมูลค่างกล่าวมีพื้นฐานมาจากระดับความเสียหายของคดี โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับคดีมีมูลค่าไม่เกิน 300,000 บาท และระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเห็นว่าคดีที่มีมูลค่าเกิน 300,000 บาทย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิของคู่ความในระดับที่มีความเสียหายเป็นอย่างมาก และไม่อาจระงับข้อพิพาทได้โดยง่ายผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ย ฉะนั้นแล้วผู้เขียนจึงเห็นควรให้เปิดช่องให้บุตรนำคดีดังกล่าวมาฟ้องด้วยตนเองได้เพื่อให้บุตรได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว

2. คดีอาญาให้ฟ้องได้ใน 3 คดี ได้แก่ คดีอาญาที่เป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือเป็นการใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือคดีที่เป็นการทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งคดีทั้ง 3 ประเภทนี้ล้วนสามารถปรับใช้ได้ทั้งกรณีบุตรที่บรรลุนิติภาวะและบุตรผู้เยาว์ แต่เพื่อความชัดเจนในการบังคับใช้ควรกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิฟ้องคดีให้เหมาะสมกับสถานะของบุตร

ทั้งนี้ บุตรที่บรรลุนิติภาวะสามารถฟ้องเองได้โดยอาศัยอำนาจจากคดีอาญาที่เป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือคดีที่เป็นการใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ส่วนบุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องเองได้โดยอาศัยอำนาจจากคดีที่เป็นการกระทำการทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งคดีที่ให้ฟ้องได้คือการทารุณกรรมต่อร่างกาย เพศ หรือจิตใจของเด็ก

และหากบุตรทั้ง 2 ประเภท ต้องการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นควรให้รวมคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเข้าไปในหลักการบังคับใช้ มาตรา 1562 วรรคสองที่ได้เสนอใหม่นี้ โดยเป็นคดีที่ให้บุตรฟ้องด้วยตนเองได้ และเพื่อไม่ต้องถกเถียงกันอีกต่อไป ในปัญหาที่ว่าคำร้องขอให้ชดเชยเยียวยาเป็นคำฟ้องหรือไม่

9.2 แนวทางในการคุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์ในการฟ้องบุพการี

ผู้เขียนขอเสนอให้บุตรผู้เยาว์สามารถฟ้องคดีเองได้ โดยมีบุคคลที่คอยช่วยเหลือ เรียกว่า บุคคลที่เด็กไว้วางใจ บุคคลดังกล่าวอาจจะไม่ใช่บุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต แต่ขอเพียงแค่มีคุณสมบัติในการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เช่น เป็นบุคคลที่ไม่ได้มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์ เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทชิดเชื้อจนบุตรผู้เยาว์เกิดความไว้วางใจให้กระทำได้ ยกตัวอย่าง หน่วยงาน ทนายความ บุคคลใกล้ชิดที่บุตรผู้เยาว์ให้ความไว้วางใจเป็นอย่างมาก มูลนิธิหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่สมัครใจและต้องการให้ความช่วยเหลือ เป็น

ต้น การพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลดังกล่าวควรอยู่ภายใต้ดุลพินิจของศาล โดยศาลอาจกำหนดให้มีการยื่นคำร้องตามแบบ รวมถึงตรวจสอบว่าบุคคลดังกล่าวไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับบุตรผู้เยาว์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของศาลในการคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ส่วนอายุของบุตรผู้เยาว์ ผู้เขียนเสนอให้กำหนดที่อายุ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เนื่องจากกฎหมายไทยมองว่าผู้เยาว์ในวัยดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจที่จะรับผิดชอบได้อย่างเพียงพอแล้ว จึงให้สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ในบางคดี ฉะนั้นแล้วช่วงอายุดังกล่าวจึงเหมาะแก่การฟ้องคดีด้วยตนเองได้ในกรณีฟ้องบุพการีแต่การฟ้องนั้นก็ยังคงอยู่ภายใต้การดูแลโดยบุคคลที่เด็กไว้วางใจ

References

- กษิด์เดช คำฟูช. “บ้านไม่ใช่เซฟโซนสำหรับทุกคน: เข้าใจปัญหาพื้นที่ปลอดภัยผ่านแบบสำรวจเยาวชน 2022.” The 101 World. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2566. <https://101pub.org/home-not-safe/>.
- คุณแม่ตัวพ่อ-แม่เลี้ยง" ทำร้ายลูกชายวัย 14 ปีได้แล้ว ยังไม่ให้อภัยกันตัว. Thai pbs. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/275148>.
- นัตตาภา จิตต์แจ้ง. “การคุ้มครองเด็กกับการใช้อำนาจปกครองทางพฤตินัย.” ดุษฎีนิพนธ์, นิติศาสตร ดุษฎี สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.
- ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายครอบครัว (กฎหมายสมรสเท่าเทียมและกฎหมายทำ โทษบุตร). พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ:สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2568.
- ผู้จัดการออนไลน์. “เคสพ่อทำแม่วาย” สะท้อนช่องโหว่กฎหมาย ต่อให้ “ข่มขืน” ลูกฟ้องบุพการีเอง ไม่ได้.” Mgronline. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2566. <https://mgronline.com/live/detail/9650000092864>.
- พงษ์พันธ์ ยอดจันท. “การดำเนินคดีอุทุมของพนักงานอัยการ.” 21 มกราคม 2567.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2568.
- มนุษย์ต่างวัย. “skipped Generation Family ปรากฏการณ์ใหม่ในอเมริกา เมื่อวัยรุ่นอเมริกันเลือกย้าย กลับมาอยู่บ้านกับปู่ย่าตายาย.” Line today. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569. <https://today.line.me/th/v3/article/XYPpKDX?view=topic&referral=selfdevelopment>.
- รวบพ่อทำร้ายลูก 2 เดือนจนอาการโคม่า หลังทะเลาะ-ลงมือทำร้ายจนเมียหนีออกจากบ้าน. ch3plus. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2569. <https://ch3plus.com/news/category/447788>.
- รัชฎา เอกบุตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดามารดาและ บุตร. พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555.
- รุจา ภูโพบูลย์ และคณะ. “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวไทยตามวงจชีวิต : การศึกษา เบื้องต้น.” วารสารประชากรศาสตร์ 34, 1 (2561): 67.
- วิณา อนันตสมบุรณ์, สิริสิทธิ์ อนันตสมบุรณ์. “Goo Hara Act กฎหมายคู่ ฮารา” ข่าวเนติบัณฑิตยสภา, 35, (2565): 20.

- เวอร์กรรม! ปู่-อา หื่น ชมชื่นหลาน พ่อแท้ ๆ ลั่น ฐานแล้ว แต่ไม่กล้าแจ้งความ. Brighttv. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2569. <https://www.brighttv.co.th/social-news/ra-pe>.
- สตางค์ ศุภผล. “แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับครอบครัวและการประเมินครอบครัว.” สพพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565. https://www.cpirid.in.th/editors/userfiles/files/SG_Family.pdf.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นิยามประเภทครอบครัวและดัชนี ตัวชี้วัด ครอบครัวอยู่ดีมีสุข: การทบทวนวรรณกรรม 2564. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2564. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2564. <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/Report-File-633.pdf>.
- สรพรเพชรา ครุฑเครือ. “พ่อแม่รักแซร์ – คิดสัณนิทก่อนโพสต์.” Bangkokbiznews. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566. < <https://www.bangkokbiznews.com/> >.
- สุพัทธา สุภาพ. *สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยม:ครอบครัว:ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2536.
- สุภาภรณ์ เข้มพิมาย, “สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เยาว์ : ขอบเขตและข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1562.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ, สาขากฎหมายเอกชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2568.
- สุภาวดี ติทรัพย์. “การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว.” Parliament. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2569. https://old.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/special/download/article/article_20140609120048.pdf.
- เสนีย์ ปราโมช. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ครอบครัวมรดก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508.
- อมรเทพ เมืองแสน. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์สวนหนังสือสวนหนังสือ, 2561.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Therapy and family Counseling)*. ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว, 2544.
- Alison M. Brumley. ‘Parental Control of a Minor's Right to Sue in Federal Court.’ Jstor. accessed 26 August 2023. <<https://www.jstor.org/stable/1599908>>.

Constitutional Court of Korea. “Case on Prohibition of Filing a Complaint against Lineal Ascendants.” Constitutional Court of Korea. accessed 25 June 2023.

<https://isearch.ccourt.go.kr/view.do>.

Child Rights International. “REPUBLIC OF KOREA (SOUTH KOREA: Access to justice for children.” CRIN. accessed 5 April 2023

< <https://archive.crin.org/en/library/publications/republic-korea-south-korea-access-justice-children.html>>.

Emanuela Furfaro et al. “Which support is provided in which country? Patterns among older adults in Europe.” springer, accessed April 17 2026.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10433-024-00808-y>.

ImmunityDoctrine.” Heinonline. accessed 2 September 2023.

<<https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/arklr36&id=1&collection=journals&index=>>>.

Louisiana Revised Statutes. Westlaw. accessed 31 December 2023.

[https://1.next.westlaw.com/Document/N31F1598D6A0511E6BEAEC9B1BBA33CAE/View/FullText.html?originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=\(sc.Default\)](https://1.next.westlaw.com/Document/N31F1598D6A0511E6BEAEC9B1BBA33CAE/View/FullText.html?originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=(sc.Default)).

Ministry of Justice, Republic of Korea. “미성년 자녀의 권리와 복리를 강화하기 위한, 가사소송법」 전부개정법률안 국무회의 통.”

Republic of Korea's e-government. accessed 25 June 2022.

<https://www.moj.go.kr/moj/221/subview.do?enc=>

Zm5jdDF8QEB8JTJGYmJzJTJGbW9qJTJGMTgyJTJGNTY0Njl2JTJGYXJ0Y2xWaWV3LmRvJTNGcGFzc3dvcmQIM0QIMjZyZ3NCZ25kZVN0ciUzRCUyNmJic0NsU2VxJTNEJTl2cmdzRW5kZGVtdHlUM0QIMjZpc1ZpZXdNaW5UTNEZmFsc2UMjZwYWdUTNEMSUyNmJic09wZW5XcmRTZXElM0QIMjZzcmNoQ29sdW1uJTNEJTl2c3JjaFdyZCUzRCUyNg%3D%3D.

Martha Neil. “Adult Children Sue French Parents for Support—and Win.”

Abajournal.accessed 4 August 2023.

<https://www.abajournal.com/news/article/adult_children_sue_frenchparents_for_support_and_win>.

Nelson Mandela. “Protection for domestic violence victims and relief granted.”

Bakermckenzie. accessed 17 August 2023.

<https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/france/topics/4-protection-for-domestic-violence-victims-and-relief-granted>.

Penny Smith, “Attwood v. Estate of Attwood: A Partial Abrogation of the Parental

Rapeepat Ingkasit. “เศรษฐศาสตร์กับการเลี้ยงลูก : ทำไมบ้านเอเชียเข้มงวด บ้านสแกนดิเนเวียปล่อย
ชิล.” Thematter. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566.

<https://thematter.co/thinkers/economics-of-parenting/156887>.

Russell J. Davis. “§ 8:30. Action for willful or malicious act.” Westlaw. accessed 9

September 2023. <https://1.next.westlaw.com/Document/lf87ac2715b5511e481fc808dc1d5c42e/View/FullText.html?ppcid=738e43f39e48440e808edb6fb05f7bef&originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryP>>.

Thai PBS. “ลูกฟ้องพ่อ” เล่าหมดเปลือก สุดทน-ขอหนีให้พ้นจากความรุนแรง.” Thai PBS. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2566. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/311393>.

Thomas Smith, J.D. “Right of child to action against mother for infliction of prenatal

injuries.” Westlaw. accessed 8 September 2023. <https://1.next.westlaw.com/Link/Document/FullText?findType=Y&serNum=1990189487&pubNum=0000849&originatingDoc=l4b483fe209f311dab50dcd7a4a999750&refType=RP&originationContext>.